

компетенції органів місцевого самоврядування, зокрема під час казначейського обслуговування місцевих бюджетів;

– наявність великої кількості органів, які контролюють, перевіряють та мають право чинити тиск на органи та посадових осіб місцевого самоврядування.

Таким чином, наша держава має здолати непростий шлях від формального визнання місцевого самоврядування до його самодостатнього існування. Для цього потрібна не лише політична воля, але й успішне проведення конституційної, адміністративної, адміністративно-територіальної реформ та повноцінного реформування місцевого самоврядування. Одним із головних напрямів здійснення цих реформ на регіональному рівні є чіткий, повний та вичерпний розподіл повноважень і компетенції між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. **Гончарук Н.** Проблеми та перспективи розвитку місцевого самоврядування в контексті адміністративної реформи / Н. Гончарук // Розвиток демократії та місцевого самоврядування в Україні : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. – Д. : Центр економ. освіти, 2003. – С. 17 – 24.

2. **Державне управління в Україні: централізація та децентралізація** / кол. авт. ; відп. ред. Н. Р. Нижник. – К. : УАДУ при Президентіві України, 1997. – 448 с.

3. **Експертний висновок** щодо проекту Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Страсбург 25 жовтня 2010 р. – Режим доступу : www.municipal.gov.ua.

4. **Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава** : програма економічних реформ на 2010 – 2014 рр. – Режим доступу : www.president.gov.ua.

5. **Лист** Всеукраїнської асоціації районних та обласних рад до Кабінету Міністрів України щодо проекту Постанови Кабінету Міністрів України «Про типові штати органів місцевого самоврядування». – Режим доступу : www.alau.com.ua.

6. **Матвієнко А.** Сучасний стан і проблеми розвитку місцевого самоврядування в Україні / А. Матвієнко // Кур'єр місц. самоврядування. – 2004. – № 8. – 48 с.

Надійшла до редколегії 09.04.12

Вікторія КОЛТУН

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

РОЗВИТОК ПАРАДИГМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Розглядається розвиток парадигми взаємодії органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади в сучасній Україні; пропонуються інструменти для забезпечення ефективної взаємодії органів зазначених гілок публічного управління.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, місцеві органи виконавчої влади, парадигма, публічні послуги.

Викторія Колтун. Развитие парадигмы взаимодействия органов местного самоуправления и местных органов исполнительной власти

Рассматривается развитие парадигмы взаимодействия органов местного самоуправления и местных органов исполнительной власти в современной Украине; предлагаются инструменты для обеспечения эффективного взаимодействия органов указанных ветвей публичного управления.

Ключевые слова: органы местного самоуправления, местные органы исполнительной власти, парадигма, публичные услуги.

Victoria Koltun. Development of paradigm of co-operation of local self-government bodies and local organs of executive power

The development of paradigm of co-operation of organs of local self-government and local organs of executive power in modern Ukraine is examined; the instruments of providing of effective co-operation of organs of the indicated branches of public management are offered.

Key words: organs of local self-government, local organs of executive power, paradigm, public services.

Питання взаємодії органів місцевого самоврядування (ОМС) і місцевих органів виконавчої влади (МОВВ) активно досліджувались упродовж останніх років. Суттєвий інтерес становить динаміка зміни формувань та акцентування уваги на різноманітних векторах та аспектах даної «взаємодії» в науковій думці, що відображає об'єктивну реальність. У контексті даного дослідження варто відслідкувати рух парадигми «взаємодії ОМС і МОВВ» з метою побудови прогнозів як загальнотеоретичного спрямування, так і прикладного характеру.

Сучасні фахівці у сфері державного управління вже сформували комплекс теоретичних напрацювань, спрямованих на оптимізацію спільного функціонування системи органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади. Зокрема, фундаментальними є праці

таких відомих вітчизняних і зарубіжних учених: О. В. Батанов [1], І. І. Бодрова [3], В. І. Борденюк [4], В. В. Воротін [6], Н. Т. Гончарук [7], В. М. Кампо [9], В. В. Карпенко [10], А. Р. Крусян [11], В. С. Куйбіда [12], О. Д. Лазор, О. Я. Лазор [8], В. В. Мамонова [13], П. І. Надолішній [15], І. Л. Парасюк [16], В. Ф. Погорілко [14], Л. Л. Прокопенко [7], О. Ф. Фрицький [14], В. С. Фуртатов [17], С. І. Чернов [19] та ін. У працях названих учених були детально охарактеризовані питання організації взаємодії ОМС і МОВВ. Однак сучасність характеризується динамічними змінами правового поля. Саме тому, на наш погляд, є необхідним розвиток методологічних підходів, здатних забезпечити ефективну організацію взаємодії ОМС і МОВВ у комплексному розвитку території.

Мета статті – визначити тенденції розвитку парадигми взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади з подальшою розробкою інструментів оптимізації зазначеної взаємодії на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Проведений контент-аналіз наукових фахових публікацій за період самостійності України уможливив висвітлення руху парадигми взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади. Однією з перших у цій сфері стала праця В. М. Кампа «Дві системи місцевої влади: взаємодія, а не протистояння» [9]. Сама її назва свідчить про дискусійне сприйняття науковою спільнотою взаємодієвпливів двох гілок публічного управління на місцевому рівні. Першим дисертаційним дослідженням даної проблематики стала робота А. Р. Крусян «Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні» [11]. Автор аналізує види координаційної, субординаційної і реординаційної взаємодії. Під час проведення контент-аналізу слід звернути увагу на формулювання, що відображають оцінні судження автора, яка використовує поняття «взаємний зв'язок», «взаємна підтримка», «узгодження та єдина спрямованість їх дій». Вірогідним вбачається припущення щодо загального позитивного сприйняття векторів розглядуваної взаємодії. Необхідно уточнити, що зазначене дисертаційне дослідження було захищене за спеціальністю «конституційне право», але його об'єкт та предмет близькі до спеціальності «державне управління», якої на кінець 1990-х рр. ще не було в переліку спеціальностей ВАК України.

П. І. Надолішній розробляє шляхи вдосконалення взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, зокрема крізь призму культурологічних підходів. Показовою в даному сенсі є його праця, опублікована у 1999 р. [15]. Виразенням специфіки взаємодії між ОМС і МОВВ, що була притаманна для України у 2000 р., стала кандидатська дисертація В. В. Карпенка «Протиріччя між виконавчою владою і місцевим самоврядуванням на регіональному рівні та механізми їх розв'язання: досвід України і Франції» [10]. Проведене дослідження

«протиріч та передконфліктних ситуацій» у місцевих органах публічного управління виявило як основу їх виникнення функціонально-організаційні розбіжності між місцевим управлінням і місцевим самоврядуванням. У зв'язку із цим В. В. Карпенком запропонував «систему узгодження». Дослідник виходить з доктрини «попередження протиріч» як основи «досягнення узгодженості». Автори підручника «Муніципальне право України», опублікованого у 2001 р., констатують «складність проблеми розмежування функцій і повноважень між вказаними двома системами місцевих органів влади» [14, с. 103] та надають детальний аналіз існуючої територіальної організації влади.

Однією з найбільш показових для середини 2000-х рр. стала стаття О. Ващенко, опублікована у 2005 р. [5]. Учений інтерпретував досліджувану нами «взаємодію» як «взаємовідносини», акцентуючи увагу на регіональному рівні делегування повноважень. Дослідник, ґрунтовно проаналізувавши законодавство щодо делегування повноважень, сформулював досить цікаве твердження: якщо існує необхідність при виконанні делегованих місцевим адміністраціям відповідними радами повноважень співпрацювати, позиціонуючи, таким чином, ОМС і МОВВ як різні інституції, за наявності потенційної можливості співпраці, можуть не використовувати даний суттєвий ресурс емерджентності [5]. Знаний фахівець І. І. Бодрова наприкінці першого десятиріччя ХХІ ст. зазначала, що «сучасні політико-правові реалії ... характеризуються дисбалансом у відносинах органів місцевого самоврядування та органів державної влади, який переростає в різні форми соціального напруження, а інколи – у відкритий конфлікт» [3]. Наведена констатація факту відсутності ефективної взаємодії в досягненні спільних цілей є притаманною для зазначеного періоду. Експерти помітили таку тенденцію і в аналітичних (національних) експертних доповідях 2006 – 2009 рр. У той самий період відомий дослідник В. С. Фуртатов присвячував увагу «проблемам удосконалення взаємодії», наголошуючи на необхідності забезпечення «рівноваги між центральним і місцевим управлінням», зазначаючи, що «ці органи часто вступають у конфлікти між собою через різне розуміння межі виконання своїх функцій та повноважень» [17]. Учений розглядає проблему розмежування повноважень паралельно із недосконалістю «розподілу державних і самоврядних послуг». Показово, що дослідник акцентує увагу на «розмежуванні» і «розподілі» функцій, повноважень і послуг. Цікавим є те, що вчений розглядає праці, у яких запропоновано методи вирішення компетенційних спорів [17]. Як показує проведений аналіз, увага дослідників розглядуваного періоду спрямована на подолання негативних аспектів взаємодії інституцій ОМС і МОВВ.

У 2007 р. була видана монографія В. І. Борденюка «Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії», у якій послідовно проводиться думка щодо

єдності у «цілісному механізмі держави... підсистеми органів державної влади та підсистеми органів місцевого самоврядування» [4, с. 12]. На основі вищезазначеного методологічного підґрунтя вчений доводить глибинну, іманентну спільну природу зазначених органів публічного управління, яка не може, за своєю сутністю, спровокувати внутрішні суперечності.

Сучасним дослідженням з розглядуваної проблематики є праця І. Л. Парасюка «Аспекти взаємодії територіальних громад та органів місцевої виконавчої влади агломерації задля спільного економічного розвитку» [16]. Учений на основі досягнень світової управлінської практики формулює власне визначення актуального стану досліджуваної нами взаємодії: «*Субрегіональне партнерство* – це окрема форма взаємодії, що являє собою систему юридично закріплених взаємовигідних стосунків між місцевими органами виконавчої влади адміністративно-територіальних одиниць,... Ці стосунки реалізуються через відповідні органи місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади й мають на меті досягнення певних спільних цілей для підвищення якості життя громад, економічного зростання» [16]. У контексті здійснюваного нами аналізу вкрай важливим є викладений вище вияв переходу суспільної свідомості (уособленої в науковій думці) на якісно новий щабель розуміння взаємодії як партнерства. Також принциповим, на наш погляд, є викладений у контексті сучасної державної політики підхід І. Л. Парасюка до цілі зазначеного партнерства як вищої форми взаємодії – підвищення якості життя громад.

У 2011 р. було підготовлено низку публікацій щодо організаційних питань забезпечення взаємодії між ОМС і МОБВ. Зокрема, С. І. Чернов у статті «Механізми взаємозв'язку місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування» висвітлює основні проблеми регіонального розвитку через призму неефективного розподілу повноважень [19]. Він окреслює перспективи виходу із сучасної дещо проблемної ситуації через «наближення влади до її джерела й носія – народу шляхом надання якісних публічних послуг» [19]. Водночас слід зазначити, що спеціальну увагу методологічним питанням формування та експлуатації механізму взаємодії чи взаємозв'язку між ОМС і МОБВ дослідник у даній публікації не приділяв.

У 2011 р. була опублікована спільна стаття Н. Т. Гончарук і Л. Л. Прокопенка «Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові й функціональні аспекти», у якій відомі вчені дослідили «правові та функціональні аспекти» розглядуваної нами взаємодії [7]. Тобто сучасні дослідники розглядають існуючі взаємовпливи поза межами негативних оцінок, лише уточнюють вектори суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Особливе значення для здійснюваного нами дослідження має позиція фахівців стосовно визнання як основного інструмента ефективною взаємодії між ОМС і МОБВ «узгодження

спільних дій», оскільки «узгодження» як таке передбачає організований процес, що, з певною часткою вірогідності, може / повинен мати інституціональну основу. Учені формулюють «організаційно-правові форми координаційної взаємодії органів місцевої влади: утворення спеціальних органів на паритетних началах для реалізації спільних програм, здійснення конкретних дій у певних сферах життєдіяльності території; існування спільних ЗМІ...» [7]. Важливо наголосити на наявній у сучасній науці державного управління тенденції до виявлення можливих варіантів формування не тільки організаційної, правової, але й інституціональної основи для реалізації взаємодії між ОМС і МОБВ як окремих, виділених до статусу самостійного суб'єкта, органів (організацій).

Опублікована у 2011 р. праця В. С. Куйбіди «Проблеми та перспективи функціонування місцевих органів виконавчої влади» містить свідчення щодо необхідності партнерства між ОМС і МОБВ [12]. Учений пише, що реалізація запропонованих ним у статті змін сприятиме, зокрема, побудові «цілісної системи інституцій для реалізації державної регіональної політики на якісно нових засадах партнерства центру і регіонів, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, влади і місцевих громад» [12]. На наш погляд, ключовим завданням на сучасному етапі є визначення оптимальної інституційної, організаційної структури, яка б забезпечувала необхідний, такий, що відповідає вимогам сьогодення, рівень взаємодії.

Вищенаведений короткий контент-аналіз відображення в суспільній науковій думці руху парадигми взаємодії ОМС і МОБВ дозволив виявити певну закономірність, яка полягає в циклічності розвитку даної парадигми. Так, у більшості публікацій 1998 – 1999 рр., під час опису існуючої фактично в той період взаємодії між ОМС і МОБВ, використовують термін «вдосконалення взаємодії», «взаємний зв'язок», «узгодження та єдина спрямованість їх дій». У 2000 р. увійшло в науковий обіг формулювання «протириччя та передконфліктні ситуації», яке застосовувалось під час опису взаємовпливів між ОМС і МОБВ. У 2005 р. постало питання щодо доцільності принципової «необхідності співпраці» між ОМС і МОБВ. У період з 2000 р. по 2007 р. розглядалися «проблеми подолання конфліктів» та трансформації «відносин ОМС і МОБВ» у «взаємодію» і далі – у «партнерство». У публікаціях періоду 2010 – 2011 рр. запропоновані підходи до розглядуваної взаємодії у термінах «партнерство», «субрегіональне партнерство». У 1999 р. було повернено в обіг поняття «узгодження спільних дій». Однак говорити про лінійний, в одній площині здійснюваний «рух по колу» було б методологічно не коректно не тільки з позиції законів діалектики, але й фактичної змістовної наповненості та спрямованості цитованих робіт відомих учених. Адже сучасні дослідники пропонують інноваційні підходи до конкретних механізмів організації аналізованої взаємодії,

розглядаючи, зокрема, правові, функціональні, організаційні, інституційні та ін.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження ми можемо зробити висновок про еволюційний розвиток парадигми взаємодії ОМС і МОВВ, який розглянутий у працях сучасних учених та відображає об'єктивний характер взаємовпливів між органами двох гілок публічного управління. Необхідно зазначити, що виявлений цикл розвитку парадигми взаємодії ОМС і МОВВ відповідає загальнонауковому розумінню циклічності суспільних процесів. Основи сучасного методологічного підходу щодо 11 (12)-річного циклу було закладено А. Л. Чижевським у дослідженні «Фізичні фактори історичного процесу». Відомі сучасні вітчизняні вчені Е. А. Афонін, О. М. Бандурка, А. Ю. Мартинов у колективній монографії «Соціальні цикли: історико-соціологічний підхід» продовжили розвиток даної концепції та вивели її на принципово новий рівень, розробивши модель «універсального епохального циклу» та здійснивши її верифікацію під час аналізу соціально-історичних процесів, у тому числі й сучасного українського суспільства [2].

Вищенаведені теоретичні підходи щодо циклічності характеру взаємодії ОМС і МОВВ дають можливість здійснити певні прогнози. Згідно з їх результатами, з метою випереджаючого запобігання поверненню негативних аспектів взаємовпливів між ОМС і МОВВ, необхідно здійснити ряд реформ правового, організаційного та інституційного характеру. На наше переконання, основним вектором формування взаємодії між ОМС і МОВВ є спільна організація надання публічних послуг. Ефективним інструментом управління якістю надаваних публічних послуг у регіоні може стати спільна система управління якістю (СУЯ), побудована за територіальною ознакою. Об'єктом такої СУЯ є надання публічних послуг, суб'єктами є ОМС, МОВВ та громадськість. Запровадження описаного в статті автора даного дослідження «Організація взаємодії органів місцевого самоврядування з місцевими органами виконавчої влади у сфері надання муніципальних послуг» наскрізної СУЯ за територіальною ознакою урегулює комплекс функцій/повноважень ОМС і МОВВ, дозволить уникнути дублювання та конкуренції компетенцій; забезпечить якісне надання публічних послуг. На більш абстрактному рівні аналізу запровадження спільної СУЯ за територіальною ознакою може стати тим механізмом, що здатен стати запобіжником формування негативних аспектів взаємодії ОМС і МОВВ за подальшого еволюційного розвитку.

У результаті проведеного аналізу виявлено тенденції еволюційного розвитку парадигми взаємодії ОМС і МОВВ, що дало можливість здійснити певні прогнози. З метою забезпечення ефективної взаємодії ОМС і МОВВ необхідно здійснити ряд реформ правового,

організаційного та інституційного характеру. Основним механізмом формування взаємодії між ОМС і МОВВ є спільне надання публічних послуг. Ефективним інструментом управління якістю надаваних публічних послуг у регіоні може стати спільна СУЯ, побудована за територіальною ознакою.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з більш детальним вивченням розвитку парадигми взаємодії ОМС і МОВВ; розробкою інструментів для проведення практичних досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел

1. **Актуальні** проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні : кол. моногр. / В. О. Антоненко, М. О. Баймуратов, О. В. Батанов [та ін.] ; за ред. В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. – К. : Атіка, 2007. – 864 с.
2. **Афонін Е. А.** Соціальні цикли: історико-соціологічний підхід / Е. А. Афонін, О. М. Бандурка, А. Ю. Мартинов. – Х. : Титул, 2008. – 504 с.
3. **Бодрова І. І.** Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування: конституційно-правовий аспект / І. І. Бодрова. – Режим доступу : www.fmd.org.ua/Programs/samovraduvannia/samovradpublications/128/.
4. **Борденюк В. І.** Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія / В. І. Борденюк. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 576 с.
5. **Ващенко О.** Взаємовідносини органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій на рівні області, району по питаннях реалізації делегованих повноважень / О. Ващенко. – Режим доступу : www.municipal.gov.ua/10slyh_zbirnik2005_statta_vashenko.
6. **Воротін В. Є.** Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій : монографія / В. Є. Воротін. – К. : УАДУ, 2002. – 392 с.
7. **Гончарук Н. Т.** Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові й функціональні аспекти / Н. Т. Гончарук, Л. Л. Прокопенко. – Режим доступу : www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-1/doc/3/02.pdf.
8. **Заяць Д. Д.** Розвиток місцевого самоврядування в Україні: теоретико-правовий аспект : наук. розробка / Д. Д. Заяць, О. Д. Лазор, А. О. Лазор ; за наук. ред. О. Я. Лазора. – К. : НАДУ, 2009. – 52 с.
9. **Кампо В.** Дві системи місцевої влади: взаємодія, а не протистояння / В. Кампо // Місцеве самоврядування. – 1998. – № 1 – 2. – С. 37.
10. **Карпенко В. В.** Протиріччя між виконавчою владою і місцевим самоврядуванням на регіональному рівні та механізми їх розв'язання: досвід України і Франції : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Карпенко В. В. ; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Одес. філіал. – О., 2000. – 19 с.
11. **Крусян А. Р.** Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Крусян А. Р. ; Одес. держ. юрид. акад. – О., 1999. – 19 с.
12. **Куйбіда В. С.** Проблеми та перспективи функціонування місцевих

органів виконавчої влади / В. С. Куйбіда. – Режим доступу : www.social-science.com.ua/jornal_content/331/psychology.

13. **Мамонова В. В.** Методологія управління територіальним розвитком : монографія / В. В. Мамонова. – Х. : Магістр, 2006. – 196 с.

14. **Муніципальне** право України : підручник / В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов [та ін.] ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

15. **Надолішній П. І.** Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект / П. І. Надолішній. – К. ; О., 1999. – 263 с.

16. **Парасюк І. Л.** Аспекти взаємодії територіальних громад та органів місцевої виконавчої влади агломерації задля спільного економічного розвитку / І. Л. Парасюк. – Режим доступу : www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=358.

17. **Фуртатов В. С.** Проблеми вдосконалення взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / В. С. Фуртатов. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nrchdu/politology/2007_56/56-24.pdf.

18. **Чижевський А. Л.** Физические факторы исторического процесса / А. Л. Чижевский. – Калуга, 1924. – 120 с.

19. **Чернов С. І.** Механізми взаємозв'язку місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування / С. І. Чернов. – Режим доступу : www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=324.

Надійшла до редколегії 30.03.12

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

*АНДРІЯНОВА Юлія Володимирівна,
аспірант ДРІДУ НАДУ*

*БАБІНОВА Олена Олегівна,
канд. наук з держ. упр., докторант НАДУ*

*БОРОДІН Євгеній Іванович,
д-р іст. наук, проф., перший заст. директора ДРІДУ НАДУ*

*ВОЛИК В'ячеслав Сергійович,
здобувач ХарРі НАДУ*

*ГОНЧАРУК Наталія Трохимівна,
д-р наук з держ. упр., проф., проф. каф. держ. упр.
та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ*

*ДЕКАЛЬЧУК Петро Васильович,
здобувач ДРІДУ НАДУ*

*ДИШЛЕВИЙ Ілля Олександрович,
канд. соц. наук, провідний фах. відділу підготовки
наук.-пед. та наук. кадрів ОРІДУ НАДУ*

*ДНІПРЕНКО Наталія Костянтинівна,
канд. наук з держ. упр., докторант НАДУ*

*ДУБИЧ Клавдія Василівна,
канд. пед. наук, доц. каф. менеджменту та соц. роботи
Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля*

*ЗАПАДИНЧУК Олександр Петрович,
аспірант НАДУ,
зав. сектору Нац. ін-ту стратегічних досліджень*

*КІПЕНКО Михайло,
аспірант НАДУ*

*КЛИМЕНОВА Олена Миколаївна,
старш. викл. каф. укр. та інозем. мов ДРІДУ НАДУ*

*КЛЮЙ Олег Олегович,
аспірант Ін-ту проблем держ. упр. та місцевого
самоврядування НАДУ*

*КОВАЛЕНКО Світлана Олександрівна,
аспірант Ін-ту держ. упр. Чорноморського ун-ту ім. Петра Могили*

*КОВАЛЬОВА Дарина Володимирівна,
аспірант ДРІДУ НАДУ*

*КОЗИР Сніжана Миколаївна,
аспірант НАДУ*